

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв**

Кафедра образотворчого мистецтва і дизайну

**ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВА КОМПОЗИЦІЯ ЗАСОБАМИ
ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА**

**Кваліфікаційна робота (проект)
Пояснювальна записка**
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент 16-421 групи
Спеціальності 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація
Спеціалізація: художня культура,
декоративне мистецтво
Освітньо-професійної (наукової)
програми Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Дзюбенко Анастасія Сергіївна

Керівник доцентка Гоноболіна О.Ч.
Рецензент кандидат педагогічних наук,
професор Левченко М.Г.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Основні принципи організації об’ємної композиції	6
1.1. Закономірності та засоби гармонізації композиції.....	6
1.2. Принципи художнього формоутворення в об’ємно-просторовій композиції.....	9
РОЗДІЛ 2. Художня виразність елементів декоративного мистецтва в об’ємно- просторовій композиції	13
2.1. Засоби виразності декоративного мистецтва та їх значення при створенні об’ємно-просторової форми.....	13
2.2. Послідовність виконання творчої роботи.....	17
ВИСНОВКИ	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	23

ВСТУП

Актуальність дослідження. Протягом багатьох століть народні майстри створювали твори ужиткового мистецтва закономірностями побудови форми і декорування. Вони накопичували досвід із покоління в покоління та передавали секрети творчості, що виражалися у традиційній формі виробів, композиційних схемах, орнаментах. В сучасному мистецтві народні майстри та професійні художники застосовують у своїх творах різноманітні засоби художньої виразності, а саме: фактуру, текстуру, колір, пластику. Використовуючи предмети декоративного мистецтва можна вдало підкреслити функціональність навколишнього простору. Художники прагнуть створити нові форми, які повністю відповідають призначенню: прості, виконані в гармонійному співвідношенні, лаконічні у застосуванні декоративних прийомів та засобів.

В залежності від того які завдання ставить художник і в якому просторі вони реалізуються й буде визначатися форма предметів та композиції: лінійна, площинна чи об'ємна. До об'ємно-просторової композиції можна віднести твори мистецтва, що мають три виміри (довжину, ширину і висоту). Це можуть бути скульптура, дрібна пластика, макетування, архітектура, виставкова конструкція, твори декоративного мистецтва. Окрасою простору в сучасному дизайні інтер'єрів можуть бути різні предмети декоративного мистецтва: посуд, меблі, текстиль, скульптура, речі побутового значення, вази, декоративні тарілки, панно, скульптурні рельєфи, чаші, кашпо, кераміка, ширми, декоративні перегородки та інші вироби, які мають художньо-естетичне значення. Гармонійність форми характеризується узгодженістю, в об'ємній композиції між різними геометричними та фізичними характеристиками, такими як колір, маса, фактура.

До питання обґрунтування теоретичних аспектів композиції в образотворчому мистецтві зверталися художники і педагоги минулого А.

А. Дейнека, Е. А. Кибрик, В. А. Фаворський, В. В. Кандинський. Розглядали питання організації простору засобами декоративного мистецтва такі дослідники сучасності: В. А. Глінкін, О. В. Іконніков, Г. Рюміна, Г. Севрук, М. Стороженко.

Вищезазначене зумовило вибір теми дипломної роботи «Об'ємно-просторова композиція засобами декоративного мистецтва».

Мета роботи полягає у дослідженні теоретичних основ і практичних можливостей створення об'ємно-просторової композиції засобами декоративного мистецтва.

Відповідно до поставленої мети визначені завдання дослідження:

- опрацювати методичну, мистецтвознавчу, науково-педагогічну літературу з предмету дослідження;
- розглянути поняття про композицію в образотворчому мистецтві;
- визначити основні закономірності та засоби гармонізації композиції;
- дослідити основні принципи художнього формоутворення в об'ємно-просторовій композиції;
- охарактеризувати використання засобів виразності декоративного мистецтва та їх значення при створенні об'ємно-просторової форми;
- розкрити етапи створення творчої роботи.

Об'єктом дослідження є об'ємно-просторова композиція в декоративному мистецтві.

Предметом дослідження є процес створення об'ємно-просторової форми засобами декоративного мистецтва.

Структура дослідження. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

Методи дослідження : теоретичний аналіз літературних джерел з теми дослідження; розгляд процесу створення об'ємно-просторової композиції засобами декоративного мистецтва.

Апробація результатів дослідження кваліфікаційної роботи (проекту) відбувалась на кафедрі культурології факультету культури і мистецтв під час проведення XI Усеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів 26 березня 2021 року на тему «Зарубіжна та українська культура: питання теорії, історії, методики».

РОЗДІЛ 1. Основні принципи організації об'ємної композиції

1.1. Закономірності та засоби гармонізації композиції

Композиція (від лат. Compositio - складання, з'єднання частин в єдине ціле, зв'язування) - побудова художнього твору, яка обумовлена його змістом, характером і призначенням та багато в чому визначає його сприйняття. Можна сказати, що це процес створення гармонійного і цілісного твору завдяки якому можна виразити свій творчий задум, використовуючи знання законів й засобів гармонізації композиції.

Перша вимога основного закону полягає у тому, що кожен твір має бути закінченим, цільним і не містити таких частин і елементів, які б руйнували або суперечили його функціональному, художньому або конструктивному призначенню. Вимога основного закону єдності композиції говорить про систему побудови цілого. Важливо визначити в композиції головну і другорядну частини, тому що будь-яка композиція завжди складається з окремих частин. Взаємна узгодженість і підпорядкованість дуже важливі для створення гармонійного єдності. Якщо розглядати форму як кінцевий результат творчого процесу, то композиція є тим способом без якого неможливе створення форми. Композиція, з одного боку, творчий процес створення мистецького твору, від появи задуму до його завершення, а з іншого - своєрідний комплекс засобів розкриття змісту твору, заснований на законах, правилах і прийомах.

Розрізняють три основних типи композиції: композиція заповненого центру; композиція суцільної поверхні; композиція порожнечі або композиційна пауза. Композиція заповненого центру - це поєднання фігур, форм, однієї фігури, які розміщені на місцях так, що вони були представленні в пропорціях до листа, тобто композиційний центр твору має бути організований.

Композиція суцільної поверхні - це орнаментальна композиція, яка зображується вільно і може продовжуватись за межами формату як суцільний орнаментальний малюнок на тканинах, шпалерах, килимах. Це композиція на основі якоїсь однорідної фактури і окремого центру композиції тут немає. Центр композиції, може складатися з однієї або декількох фігур, являти собою замкнутий простір.

Композиція порожнечі або композиційна пауза - це композиція, яка була поділена на фрагменти, обрізана так, що в центрі виявився фон або просто біле поле, а самі форми лише частково потрапили в рамку, тобто утворилася композиція у вигляді «згущення» або «розбігання» елементів композиції. У всіх трьох типах композиції завжди буде існувати виражений або не виражений центр композиції. Він може розташовуватися буквально в геометричному центрі, або зміщений вгору, вниз, в сторону від самої форми твору в прямокутному, квадратному або іншому форматі листа [3, с.15].

Цілісність - основний закон композиції. Він заснований на такому сприйнятті художнього твору, яке дає можливість відразу охопити його єдиним поглядом й одночасно помітити основну частину. Відчуття цілісності досягається за допомогою композиційно виправданого обмеження загальної форми, відповідністю деталей і частин.

Закінченість композиції - це стан, при якому у глядача не виникає бажання що-небудь додати або прибрати з твору. Важливою властивістю композиції є її врівноваженість. Врівноваженість надає візуальній рівноваги твору. Визначається таким розташуванням елементів, коли кожен з них знаходиться в стійкому стані. Різні прояви рівноваги - форма, розміри, колір, фактура, взаємопов'язані і взаємно доповнюють один одного [8, с. 11].

Існують два способи художнього бачення при гармонійній організації композиції: зосередження уваги на окремих елементах (частинах) композиції як домінанта всієї композиції і сприйняття іншого

тільки по відношенню до неї; бачення в цілому, без виділення окремого елемента композиції. При цьому будь-які деталі, частини повинні підкорятися цілому, вони втрачають свою самостійність. У такій композиції немає ні головного, ні другорядного, це єдиний цілісний ансамбль.

Важливим засобом виразності композиції є ритм. Гармонізація на основі використання ритму передбачає встановлення закономірного порядку в композиції. Важливою ознакою ритму є повторюваність елементів форми й інтервалу між ними. Найпростіший ритм, заснований на повторюваності рівних елементів через однакові інтервали, називається метричним порядком. Частим проявом ритмічної закономірності в природі, мистецтві, дизайні є симетрія. Симетрія виглядає як закономірне розташування рівних частин фронтальної (площинної) або об'ємно-просторової композиції відносно одне до одного. При цьому під рівними маються на увазі як сумісні, так і дзеркально рівні частини. Симетрія загалом це один з важливих засобів в композиції для досягнення єдності і художньої виразності. Однак поряд з симетрією широко застосовується і асиметрія, тобто поєднання і розташування елементів, при якому немає елементів симетрії. Асиметрична композиція більш вільна від внутрішніх формальних обмежень, більше акцентує увагу глядача на динамічності побудови композиції [10, с.7-8].

Поряд з ритмом, симетрією, статикою, динамікою засобами гармонізації є також контраст, нюанс, тотожність. Контраст і нюанс - одні з найбільш тонких проявів художньої виразності в мистецтві. Вони виявляються в подібності або відмінності матеріально-площинних і просторових характеристик різних частин або елементів форми. Серед найголовніших засобів гармонізації композиції також є закон пропорційності. В графічних і пластичних мистецтвах пропорціями визначаються відповідність і гармонійність елементів форми, розмірних

співвідношень по ширині, висоті, глибині всіх частин форми один з одним та з цілим.

Головним елементом пропорційності є модуль. Масштаб - це порівняння величин зображуваного предмета по відношенню до дійсних величин. Будь-яка композиція починається з встановлення розмірів зображення. Велике зображення візуально зменшує формат образотворчої площині, дрібне зображення збільшує.

Отже, завдяки композиції створюється художній твір, це найважливіший організуючий елемент художньої форми, що надає твору мистецтва єдності та цілісності. Володіючи такими засобами гармонійної організації композиції як ритм, симетрія, нюанс, контраст, пропорція, масштаб, можна створювати різні художні образи та форми, сюжетно-композиційний центр, рівновага, формат картини, розмір зображення, точка зору, освітлення та колір. Враження від композиції часто залежить від явища, пов'язаного з особливостями зорового сприйняття. Об'ємна композиція в нашому повсякденному житті відіграє велику роль при створенні функціональних, утилітарних і художніх предметів, що забезпечують життєдіяльність людини.

1.2. Принципи художнього формоутворення в об'ємно - просторовій композиції

За ознакою площинного і просторового розташування форм, а також в залежності від характеру сприйняття їх глядачем можна виділити наступні основні види композиції: площинна, фронтальна, об'ємна, просторова. Площинну композицію або композицію на площині можна бачити в творах графіки, декоративного живопису, в текстилі, шпалерах, килимах, плакатах, фотографіях, комп'ютерній графіці. Площинна двомірна композиція характеризується тільки в двох координатах: горизонталі та вертикалі.

Фронтальна композиція характеризується розвитком по двом фронтальним координатами, горизонтальної та вертикальної, з підпорядкованої глибинною координатою. Фронтальна композиція сприймається глядачем під час руху вздовж неї або у напрямку до них, і, на відміну від інших видів композиції, утворює єдиний фронт. До такого виду можна віднести рельєф, барельєф і горельєф. Рельєф дозволяє виявити форму і композиційну побудову за рахунок гри світла і тіні, фактури матеріалу (різьблені, карбовані вироби, рельєфні ліпнини, розетки) [18, с.7].

Об'ємна композиція сприймається глядачем під час руху навколо неї. До об'ємної композиції відносять твори мистецтва, які мають три виміри (довжину, ширину і висоту), тобто параметри, що характеризують об'єм предмета. Такий вид композиції завжди взаємодіє з навколишнім середовищем, може збільшити або зменшити виразність одного і того ж твору. Прикладами об'ємної композиції можна назвати витвори скульптури, дрібної пластики, малі архітектурні форми, зразки садово-паркової кераміки, зразки утилітарних побутових предметів: художня кераміка, меблі, костюм, засоби транспорту, в загальному, все те, що включає в себе дизайн. Об'ємні композиції можуть бути симетричними і асиметричними, динамічними і статичними, різномасштабними. Об'ємна форма в композиції дозволяє автору в повній мірі втілити свій задум. У просторовій композиції глядач сприймає і оцінює в основному якість просторового рішення, а не елементи, які організують цей простір. Просторова композиція з переважанням глибинної координати називається глибинно-просторовою та сприймається під час руху глядача в головному напрямку розвитку простору. Об'ємна композиція на відміну від фронтальної характеризується розвитком в тривимірному вимірюванні (ширина, висота, глибина). Об'єкти об'ємної композиції можуть бути представлені одним об'ємом, блоком злитих форм, групою окремих форм, але композиційно пов'язаними елементами. Тривимірність

форми значно ускладнює і збагачує засоби побудови і інформацію про об'ємну композицію.

Глибинно-просторова композиція складається з поверхонь, об'ємів, просторів між ними, розташованих за трьома координатами. Композиція розрахована на сприйняття під час руху всередині неї і в глибину. У глибинно-просторовій композиції головним є не окрема форма або кілька форм, а той простір, який утворюється при закономірно розрахованій розстановці форм. Така композиція може розвиватися по глибинній, фронтальній і вертикальній координатам і сприймається глядачем, який знаходиться всередині самої композиції [9, с. 13].

Основні принципи художнього формоутворення в композиції : раціональність, тектонічність, структурність, гнучкість, органічність, образність, цілісність. Важливою композиційною ознакою об'ємної форми є її геометричний характер: куб, паралелепіпед, циліндр, конус, куля, піраміда. Кожен з цих видів має свій пластичний характер, обумовлений просторовим співвідношенням, що утворюють об'ємну форму. Зберігаючи один геометричний вид, об'ємна форма може змінювати свій пластичний характер. Залежно від заповнення об'ємної форми об'єм поділяється на три основних види: закритий, напіввідкритий і відкритий. Перший характеризується відсутністю в ньому простору, замиканням формотворчих елементів і граничної щільністю маси. Другий вирізняється частковим обмеженням форми й різним розташуванням в ній площин відносно одне одного. Третій це формоутворення за рахунок використання виключно лінійно-пластичних елементів [20, с. 1].

Кожен вид має свій композиційно- пластичний характер. Закрита форма монументальна, напіввідкрита є легкою, відкрита наче зовсім повітряна, пронизана простором. Таким чином будується розгорнута система різних видів об'ємних форм, що відрізняються геометричним видом та відкритістю, що дозволяє виявляти велику різноманітність об'ємів при певній схожості і відмінності їх пластичних властивостей.

Отже, композиційний характер об'ємної форми багато в чому проявляється в її структурі. Чіткість та ясність внутрішньої будови об'ємної форми зумовлює її композиційну виразність. Велике значення у виявленні пластичного характеру об'ємної форми має її графічне і пластичне моделювання. Моделювання поверхні об'ємної форми може бути спрямоване на вирішення різних композиційних завдань. Основною метою просторової композиції є виявлення характеру простору - відкритого чи закритого, побудова з урахуванням центрально-осьової, променевої, діагональної або більш складної по організації планувальної системи, введення симетрії чи асиметрії, визначення доміанти.

РОЗДІЛ 2. Художня виразність елементів декоративного мистецтва в об'ємно- просторовій композиції

2.1. Засоби виразності декоративного мистецтва та їх значення при створенні об'ємно-просторової форми

Декоративна композиція визначається високим ступенем виразності і декоративності, що включає в собі елементи стилізації, абстракції, які посилюють її художнє сприйняття. Основний метою декоративної композиції прийнято вважати досягнення її максимальної виразності та емоційності з частковою або повною відмовою від достовірності зображення. При створенні декоративних композицій, частіше використовується метод творчої стилізації, який передбачає створення натурального об'єкта у вигляді художнього символу. Митець творчо переосмислює реально існуючі об'єкти природи і навколишнього світу, що є основним творчим методом і виразним засобом декоративно-прикладного мистецтва. Матеріальна основа створення предметів декоративного мистецтва накладає відбиток і на композицію. Основними її якостями є: верховенство форми; умовність форми, зображення і кольору; зв'язок зображення з формою; об'єм матеріалу виготовлення та виявлення через форму виразних особливостей матеріалу.

Одним з найважливіших композиційних та виразних засобів у декоративної композиції є колір. Колір - це один з головних компонентів декоративного образу. Колір має потужним психологічним впливом, саме тому він також повинен бути підпорядкований формі, а не домінувати над нею. З цією метою навіть при зображенні реальних предметів колір трактується вільно, часом вкрай умовно. У декоративній роботі художник прагне до гармонійного співвідношенню кольорів. Основою при складанні різних колірних поєднань є використання відмінності кольорів по колірному тону, насиченості та світлоті. Ці три характеристики

кольору дають можливість побудувати безліч колірних гармоній. Кольорові гармонійні ряди можна розділити на контрастні, в яких кольори протиставляються один одному, і нюансні, в яких поєднуються або кольори одного тону, але різного відтінку; або кольори різного тону, але близько розташовані в колірному колі (блакитний і синій); або кольору, близькі по тону (зелений, жовтий, салатний). Колірна композиція це та складова частина загальної композиції об'єкта дизайну (як і архітектури, і декоративно-прикладного мистецтва), що поєднується в єдине ціле з об'ємно-пластичними і кольорово-графічними складовими.

Робота з кольором в об'ємній композиції значно відрізняється від роботи на площині. Тут важливо враховувати не тільки фізичний і психологічний вплив кольору на глядача, а й роботу кольору на об'ємній формі. Кольори бувають відступаючими і виступаючими, важкими і легкими, тому все це необхідно враховувати в роботі над об'ємною композицією та зберігати цілісність сприйняття пластичного рішення.

Фактура, як засіб вираження художнього образу, має великий вплив на сприйняття об'ємної композиції, тому що сам спосіб виготовлення об'ємної форми обумовлює фактуру. Різні матеріали, такі як дерево, метал, камінь, кераміка або що-небудь інше, повинно підсилювати ефект для трактування форми. Одночасне застосування фактури і кольору сприяє кращому втіленню задуму при створенні якої-небудь декоративної об'ємної композиції, наприклад (застосування техніки левкасу на дерев'яній поверхні засобами олійного живопису). При поєднанні декількох фактур перевага надається більш виразній та характерній.

Масштабність - це ще один важливий фактор, що впливає на сприйняття об'ємної композиції. Визначення масштабу може бути одним з центральних у створенні об'ємної композиції. На сприйняття твору великий вплив має співвідношення розмірів форми, деталей і цілого, тобто пропорції. Крім того, дуже важливо правильно визначити співвідношення об'ємної форми і того простору, в якому він знаходиться,

інакше кажучи, застосовуючи систему пропорцій. Пропорційності можна шляхом розподілення великого обсягу, зберігаючи цілісність сприйняття форми, введенням дрібних деталей. В об'ємній композиції, як і в будь-який інший, діють ті ж закономірності, використовуються ті ж засоби для створення гармонійної композиції. Так, закон рівноваги це необхідна умова існування будь-якої композиції. Це пов'язано з тим, що в об'ємній композиції помітніше виражається невривноваженість всього об'єму або окремих його частин. У зв'язку з необхідністю кругового огляду об'ємної форми потрібно дотримуватись її рівноваги з усіх боків. Для цього існують різні прийоми. Наприклад, щоб візуально зробити якусь частину більш важчою, можна застосувати більш грубу фактуру (матову, шорстку) і ступінь її обробки, задіяти більш важкий матеріал, більш темний колір. Для тих місць які необхідно створити більш легкими можна використати легкі прозорі тканини, світлі кольорові плями [14, с. 2].

Стилізація як процес роботи є декоративним узагальненням зображуваних об'єктів (фігур, предметів) за допомогою ряду умовних прийомів зміни форми, об'ємних і колірних відносин. Стилізація як засіб композиції в основному пов'язана з декоративним мистецтвом, в якому важлива ритмічна організація цілого, а також узагальнення й спрощення фігур в малюнку і кольору. Наприклад, стилізація застосовується в станковому образотворчому мистецтві для посилення декоративності. Особливо часто використовується стилізація під час створення рослинного орнаменту. Стилізуючи, художник виявляє декоративну закономірність форм, відкидає випадковості, спрощує деталі, знаходить ритмічну основу зображення. Стилізована форма легко укладається в будь-який вид симетричних перетворень.

Стилізація буває двох видів:

- зовнішня, поверхнева, яка не має індивідуального характеру, а передбачає наявність готового зразка для наслідування або елементів вже створеного стилю (декоративне панно).

- декоративна, в якій всі елементи твору підпорядковані умовам вже наявного художнього ансамблю.

Декоративна стилізація відрізняється від стилізації взагалі своїм зв'язком з просторовим середовищем. Під декоративністю прийнято розуміти художню якість твору, яке виникає в результаті осмислення автором зв'язку його твору з предметно-просторовим середовищем, для якого воно призначене. Для декоративної стилізації характерне абстрагування, тобто уявне відвернення від неістотних, випадкових з точки зору художника ознак з метою зосередження уваги на більш значущих, що відображають сутність об'єкту в деталях. При декоративній стилізації зображуваного об'єкта необхідно прагнути, щоб композиція відповідала принципу тектонічності, вибудовувалась система зв'язків окремих частин і елементів в єдину цілісність твору [21, с. 2].

Часто як декоративний елемент використовується орнамент – особливий вид композиції, що складається з ритмічно впорядкованих елементів. Орнаментальна прикраса найпростіша художня побудова, що також підкоряється законам композиції (ряд прикладів був наведений вище). Типовими елементами орнаменту є поєднання геометричних фігур, стилізованих форм живої природи, довільних графічних елементів [19, с. 1].

Отже, при створенні врівноваженої об'ємної композиції обов'язковою умовою є дотримання композиційної єдності. Вона виражається єдністю пластичної теми, форми, кольору, фактури, цілісності художнього образу. Інші необхідні умови - супідрядність частин і цілого (художній образ диктує пластичну тему, та в свою чергу - форму, а форма - колір і фактуру), відповідність прийомів і засобів головне завдання при створенні художнього образу твору. Для вирішення цього завдання обираються такі засоби виразності: контраст або нюанс, ритмічний лад для організації руху або ж просто форма і фактура, прийом стилізації на текстурній поверхні.

2.2. Послідовність виконання роботи.

На початку роботи було визначено основний задум відносно зазначеної теми. Об'єктом зображення нами було обрано ширму, а технікою виконання- декоративний розпис. Ширма та декоративні перегородки як об'ємно-просторові форми, є досить поширеними елементами при створенні дизайну сучасного інтер'єру та оформлення приміщень. Ширми для будинку із авторським зображенням можуть служити по-справжньому ексклюзивною прикрасою та елементом декору. Каркас таких моделей може бути виготовлений, як з дерева, так і пластика, а зображення нанесено на рисовий папір, скло, оргскло або спеціально підготовлене бавовняне полотно, на дерево чи двп, з використанням декоративного розпису або художнього текстилю. У сучасному інтер'єрі можуть бути використані різноманітні варіанти ширм. Їх розміри, форми і конструкція обмежуються тільки фантазією автора. Ми обрали нестандартну форму ширми з виступаючими вгору краями. Це надає роботі оригінальності та цікавої творчої подачі.

В нашій об'ємно-просторовій композиції зображено журавлів під час польоту, адже вони є одним з характерних символів в українській культурі. Образ журавля є символом України, вірності, надії та добра. Журавлі в природі гніздяться парами, і в нашій роботі зображено три пари птахів, що летять в небесному просторі.

Основним засобом виразності при створенні композиції ми обрали авторський декоративний розпис акриловими фарбами з доопрацюванням декоративними акриловими контурами у вигляді пластичних ліній. Завдяки обраному ритмічному повторюванню різних за кольором та товщиною ліній створилось відчуття динаміки та польоту.

Процес побудови об'ємної композиції можна поділити на етапи в залежності від ступеня опрацювання за принципом «від загального до конкретного», відповідають реальному процесу створення.

1) Визначення співвідношення об'ємних елементів і зовнішнього простору. Тут визначається тип об'ємної композиції, визначається співвідношення маси об'ємів і зовнішнього простору. На даному етапі найбільш активно використовуються такі композиційні засоби, як «положення в просторі», «величина»;

2) Визначення співвідношення об'ємів між собою. На даному етапі найбільш активно використовуються такі засоби гармонізації форми, як «симетрія», «асиметрія», «тотожність», «нюанс», «контраст» і «геометричний вид»;

3) Пластична розробка поверхонь об'ємних елементів. На цьому етапі здійснюється деталізація композиції, уточнення форми елементів, гармонізація елементів і деталей композиції. На даному етапі найбільш активно використовуються такі засоби художньої виразності, як «пропорції», «метр», «ритм», «колір», «фактура».

На початку роботи нами було виконано кольорові ескізи, для обрання кращої композиції та колориту майбутнього твору. Після цього виконувався підготовчий малюнок в збільшеному вигляді відносно розмірів основного зображення. Для створення стійкої ширми було замовлено каркасну дерев'яну основу на яку закріплювалась основа для декоративного розпису. Згодом, лінійний малюнок переносився на площину за допомогою графічних матеріалів (олівці, ластик, вугільна крейда для більш проявленого малюнку).

Другий етап роботи полягав у тому, що виконувався сам декоративний розпис, використовуючи основні прийоми роботи з акриловими фарбами. При цьому було використано допоміжні засоби, такі як палітра, пензлі різної форми та величини та інші. Робота в кольорі починалась із зафарбовування фону градацією холодних відтінків (від світло-блакитного до фіолетового), залишаючи місця світлими плямами для силуету птахів. Коли фонові основа достатньо просохла, тоді

проводилась прописка основних елементів (журавлів), виявлення їхньої природної пластики та передачу польоту засобами виразності живопису.

Наступний етап можна назвати етапом деталізації до якої входить: деталізація образів птахів та введення в роботу самого декоративного розпису акриловими контурами. Для цього були використані такі відтінки як золотистий, синій та чорний. Вони гармонійно вписались в загальний колорит роботи та підкреслили динаміку й рух в композиції.

Останній етап роботи полягав у тому, що зображення доводилось до завершення, додавались необхідні елементи, ширма проходила перевірку та міцність та стійкість. Деталізації у творі підлягають основні місця в зображенні, на яких акцентується увага глядача, а узагальненню підлягають другорядні деталі, які лише слугують для виявленню головних деталей. На цьому етапі роботи важливим було доведення зображення до цілісності та відчувалось свіжість першого сприйняття.

Тож, під час виконання творчої роботи у вигляді об'ємно-просторової композиції засобами декоративного мистецтва, зокрема ширми, було використано основні етапи та правила створення об'ємної форми. Було дотримано технологію виготовлення декоративної ширми та застосовано прийом стилізації форм. Колорит відповідає заданій тематиці, а ідею твору втілено в об'ємно-просторовій композиції різними засобами виразності декоративного мистецтва. Було використано такі виразні засоби як ритм, колір, силует та прийоми стилізації форми. Робота може бути використана як елемент гармонійної організації простору в інтер'єрі.

ВИСНОВКИ

Дослідивши літературні джерела за темою кваліфікаційної роботи можна зробити висновки, що метою створення композиції є досягнення цілісності форми і її виразності - образного відображення в естетично значимих ознаках форми утилітарно-технічної та соціально-культурної сторін сутності об'єкта дизайну. А результатом процесу створення композиції є естетична довершеність об'єкта розробки, його виразності й образності форми з гармонійною організованістю.

Також, проаналізувавши основні принципи організації об'ємної композиції можна зробити висновок, що володіючи такими засобами гармонійної організації як ритм, симетрія, нюанс, контраст, пропорція, масштаб, сюжетно-композиційний центр, рівновага, формат картини, розмір зображення, точка зору, освітлення та колір, можна створювати різні художні образи та форми. Серед найголовніших засобів гармонізації композиції також є закон пропорційності. В графічних і пластичних мистецтвах пропорціями визначаються відповідність і гармонійність елементів форми, розмірних співвідношень по ширині, висоті, глибині всіх частин форми один з одним та з цілим.

Розглянувши основні принципи художнього формоутворення в об'ємно-просторовій композиції можна сказати, що ними є раціональність, тектонічність, структурність, гнучкість, органічність, образність, цілісність. До об'ємної композиції можна віднести твори мистецтва, які мають три виміри (довжину, ширину і висоту), тобто параметри, що характеризують об'єм і вирішальні художні завдання загалом. Це можуть бути різні будівлі і споруди, малі архітектурні форми, скульптура, дрібна пластика, твори декоративно-прикладного характеру, що мають також практичне та утилітарне призначення.

Важливу роль у визначенні об'ємної композиції відіграє можливість вписування її в навколишній простір. Об'ємна форма складніша по своїй

структурі ніж фронтальна композиція. Її можна поставити, підвісити або покласти. Тому взаємодія об'єму і площини має бути чітко продумано автором для того, щоб знайти оптимальне рішення. Якщо, наприклад живописний твір чи декоративне панно можна оформити за допомогою рами та обрати для цього відповідний простір, то для об'ємно-просторової композиції має бути обрано інший підхід (створення об'ємного виробу відносно стилю інтер'єру).

Одним із елементів оформлення приміщення предметами декору може бути використання декоративної ширми. З'явилися перші перегородки в Японії кілька десятиліть тому. З часом цей предмет декору не втратив популярності завдяки своїй компактності та універсальності. Ширму використовують в інтер'єрі спальень, залах, гардеробних, дитячих кімнат, у квартирах-студіях. В кімнаті така перегородка виконує декілька функцій: відділення від загальної площі невеликого простору; зонування; декорування. Декоративна ширма в інтер'єрі надає легкість приміщенню, тому вона може бути використана у кімнаті з масивними монументальними меблями. А, наприклад, встановлена навпроти вікна перегородка відмінно захищає від сонячних променів. Виготовляться ширми можуть як на заводському виробництві так і бути твором мистецтва в єдиному екземплярі. Матеріалами для створення авторського твору можуть бути тканини, папір, скло, дерев'яні поверхні, пластик. Особливо вишукано та оригінально можуть виглядати ширми із застосуванням батику, художнього текстилю, декоративного розпису. Декоративний розпис це одна з найпоширеніших оздоблювальних технік в монументальному і декоративно-прикладному мистецтві. Він може бути створений на основі українського народного розпису(петриківський, гуцульський), або заснований на орнаментальних мотивах декоративного розпису східних країн, чи на основі мистецтва різних етнічних груп, або ж бути повністю авторським.

Проаналізувавши етапи створення практичної творчої роботи, зазначаємо, що в процесі виконання практичної частини проєкту були виокремлені основні етапи створення об'ємно-просторової композиції засобами декоративного мистецтва, зокрема декоративного розпису. Завдяки обраній техніці було створено цікавий витвір декоративного мистецтва. В тематиці твору простежується настрій засобами колористичного рішення, прийому стилізації форми, оздоблення декоративним розписом та оригінальним рішенням формату об'ємної форми. Традиційним в даній роботі можна вважати принцип створення та практичне застосування декоративної ширми, а новітнім те, як саме композиційно та стилістично виконано нами декоративний розпис. Ширма, як різновид об'ємно-просторової композиції може бути використана для оформлення тематичного інтер'єру приміщень, застосовуватись в сценографії та в побуті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Е. А. Декоративно-прикладне мистецтво: Навч. Посібник для студентів пед. ін-тів. Львів: Світ, 2008. 272 с.
2. Боднар О.Я. Золотий переріз і неевклідова геометрія в науці та мистецтві: Монографія. Львів: НВФ «Українські технологія», 2005. 198 с.
3. Головні поняття архітектурної композиції. Режим доступу: <http://umm.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/22135/475.pdf?sequence=4> (дата звернення 3.02.21).
4. Декоративно-прикладне мистецтво . URL: <https://vseosvita.ua/library/dekorativno-prikladne-mistectvo-5052.html> (дата звернення 12.03.21).
5. Знакові зображення та закономірності їх утворення. Стилзація і формалізація як способи отримання знакових зображень.
URL: <https://studopedia.org/6-115705.html> (дата звернення 12.03.21)
6. Іванов С. Основи композиції видання. Львів: Світ, 2013. 232с.
7. Івченко, Володимир. Сюжетна композиція. Мистецтво та освіта. 2011. № 1. С. 38-40
8. Ідак Ю. В., Клименюк Т. М., О. Й. Лясковський. Основи об'ємно-просторової композиції. Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 212 с.
9. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої грамоти : навч. посіб. Вид. 2-ге. Київ: Вища школа, 2002. 191 с.
10. Клименюк Т.М. Креслення, рисунок, композиція: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 300 с.
11. Композиція в декоративному мистецтві. URL: <https://studfile.net/preview/5453999/page:5/> (дата звернення 17.03.21).
12. Костенко Т.В. Основи композиції та тримірного формоутворення: навчально-методичний посібник. Харків: ХДАДМ, 2003. 256 с.
13. Лінійно-пластична форма.

URL: <https://ua.waykun.com/articles/linijno-plastichna-forma.php>
(дата звернення 10.03.21).

14. Логвиненко Г.М. Декоративна композиція: навч. посібник для студентів вузів, що навчаються за спеціальністю «Образотворче мистецтво» //Г.М. Логвіненко. М.: ВЛАДОС, 2008. 144 с.
15. Михайленко В.Є., Яковлев М.І. Основи композиції: Навчальний посібник. К.: Каравела, 2017.304 с.
16. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції : геометричні аспекти художнього формотворення : навч. посіб. для студентів вищих навч. закл.: Київ: Каравела, 2004. 304 с
17. Пічкур, М. Композиційна схема та її види. Мистецтво та освіта. 2005. № 3. С. 13-18
18. Сутність композиції, її типи та форми. URL: <https://smekni.com/a/130407/sutnst-kompozits-tipi-ta-formi/> (дата звернення 15.03.21).
19. Татіївський П. Витоки і розвиток технічної естетики в Україні /П.Татіївський // Мистецтво та освіта. 2000. № 3. С. 7–10
20. Характерні ознаки декоративно-прикладного мистецтва URL: <http://www.startpedahohika.com/sotems-1056-5.html> (дата звернення 7.02.21).
21. Яремків М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 110 с.